

De rol van de docentonderzoeker

EEN ONONTGONNEN
GEBIED IN HET MBO

Er is steeds meer aandacht voor onderzoek en practoraten in het mbo (Werkagenda mbo, 2023-2027). Geïnspireerd en gestuurd door ontwikkelingen binnen het onderwijs, het werkveld en de maatschappij, kiezen steeds meer mbo-scholen ervoor zelf onderzoek te doen en zich te ontwikkelen als kennisinstelling en onderzoekspartner. Schoolbesturen voelen zich steeds meer eigenaar van de onderzoeksagenda op thema's die voor het mbo relevant zijn (zie NRO Kennisagenda voor het Onderwijs, 2022). Scholen willen het brede palet van activiteiten, producten en kennis uit onderzoek benutten ten dienste van professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling alsmede innovatie van het onderwijs en beroepspraktijk. **MARJANNE HAGEDOORN, JANTJE TIMMERMAN, PATRICIA BROUWER, ERICA WIJNANDS-POT**

Docenten worden gezien als belangrijke spil in het vernieuwen van beroepsonderwijs, bijvoorbeeld door het doen van praktijkgericht onderzoek of door te participeren in practoraten (Held et al., 2019). Deze jonge beweging maakt dat de rol en de positie van de docentonderzoeker in het mbo, en hoe deze invulling krijgt, grotendeels onontgonnen gebied is.

De practoraten Docentprofessionalisering, Research Lab en het Lectoraat Werken in Onderwijs en Beroepsonderwijs zijn een samenwerking gestart om zicht krijgen op de rol van docentonderzoeker in het mbo. De auteurs presenteren een actueel beeld van wie deze docentonderzoekers zijn, op welke manier zij hun rol vormgeven en uitvoeren en hoe zij dit ervaren en waarderen. Hiermee willen we de huidige discussie in het mbo over de ontwikkeling van de rol van docentonderzoeker voeden en verder brengen.

INTERVIEWS

De auteurs hebben docentonderzoekers benaderd van vier scholen die variëren in de manier waarop

onderzoek en de rol van docentonderzoeker is georganiseerd en ingebed in de organisatie. De vier interviews zijn in 2021 online afgenomen. De interviews waren erop gericht om een beeld te krijgen van de rol van de docentonderzoeker en de invulling daarvan. De interviews zijn door de auteurs uitgeschreven en geanalyseerd en er vond een membercheck plaats. Dit resulteerde in vier portretten. Aanvullend hebben negen docentonderzoekers tijdens een workshop op de Practoratendag in 2022 een eigen portret ingevuld en in gesprek gegaan over hun rol. De opbrengsten uit de workshop bevestigen het beeld uit de interviews.

RESULTATEN

Docentonderzoeker is geen functie, maar een rol. Alle geïnterviewde docentonderzoekers hebben een masteropleiding afgerond. Dit lijkt een vereiste voor de rol van docentonderzoeker binnen de scholen. De waardering in formele zin varieert per school, van LC- tot LD-schaal. Twee geïnterviewden hebben gesolliciteerd bij het practoraat vanuit een bestaande functie in de school,

de andere twee docentonderzoekers hebben de rol zelf gecreëerd.

Alle geïnterviewde docentonderzoekers worden vanuit hun opleidingsteam gedetacheerd naar een organisatiestructuur waar onderzoek vorm krijgt, zoals een practoraat

EEN EERSTE INZICHT
IN DE ROL VAN
DOCENTONDERZOEKERS
IN HET MBO

of een masternetwerk. De meeste docentonderzoekers zijn verbonden aan een practoraat. Overall is het aantal collega docentonderzoekers (voor zover bekend) zeer bescheiden en varieert tussen de drie en acht personen.

De docentonderzoekers werken allemaal deeltijds aan onderzoek met een werktijdfactor tussen 0,1 en 0,6 fte. De rol van docentonderzoeker wordt gecombineerd met andere rollen en functies, zoals docent, schoolopleider, coördinator of pro-

Mening, ervaring en advies van een docentonderzoeker

Een docentonderzoeker met een 0,4 fte baan als LD (Expertdocent), verbonden aan een practoraat, gaf het volgende commentaar op het onderzoekswerk. Ze is 'gericht op impact maken in onderwijs, kritisch, gericht op samenwerken'.

Binnen het practoraat waar ze werkzaam is zijn zes collega docentonderzoekers. Haar loopbaan verliep via het docentschap, een Master opleiding, de functie als Expertdocent en vervolgens als Docentonderzoeker. Ze zegt: 'Onderzoek doen tijdens mijn masteropleiding vond ik fantastisch heeft mijn ogen geopend. Daar wilde ik mee verder. Ik heb daarvoor ook de kans gekregen' Over het onderzoek vertelt ze: 'Wij doen praktijkgericht onderzoek. Onderzoek moet bijdragen aan de mbo-organisatie, aan de student en het werkveld. Onderzoek staat ten dienste daarvan en moet voor alle partijen iets opleveren. Wij volgen de ontwikkelingen door onderzoek en proberen daarvan te leren. Onderzoek doen, doen we nooit alleen. We organiseren betrokkenheid en kritische geluiden. Ons onderzoek draagt bij aan bewustwording, duidelijke concepten en taal rondom het onderzoeksthema.'

De kenmerken van een goede docentonderzoeker zijn in haar ogen de volgende: doet praktijkgericht onderzoek, professionaliseert zichzelf als onderzoeker, promoot de onderzoekende houding en stelt collega's in staat om onderzoek te doen, is kritisch, kan goed samenwerken, is trouw aan wat goed onderzoek is en verzorgt onderwijs zodat je voeling blijft houden

met waar het om draait.'

Over de positie van de docentonderzoeker in de school waar ze werkzaam is: 'Als docentonderzoeker ben ik verbonden aan een practoraat. Het practoraat is gepositioneerd bij de stafdienst. Overleg over het onderzoek doen wij met de directeur van de stafdienst. Er is een regiegroep voor ons onderzoekprogramma bestaande uit een vertegenwoordiging uit het CvB, stafdienst en opleidingsdirecteur. De docentonderzoekers leggen verantwoording af aan de regiegroep.' Tot slot heeft ze de volgende adviezen voor mbo-scholen:

- > Blijf trouw aan goed onderzoek doen: dat kost tijd.
- > Ga uit van de vragen: waarom doen we dit onderzoek? wat is de bedoeling? en waarom is het belangrijk voor het onderwijs?
- > Ideaalbeeld is: elke mbo-organisatie heeft docentonderzoekers in dienst, per locatie en overkoepelend een practoraat.
- > Werf een practor en docentonderzoekers intern binnen je school. Docenten kennen de praktijk en het mbo.
- > Onderzoek doen, doe je nooit alleen. Organiseer betrokkenheid en kritische geluiden.
- > Ga aan de slag met de functiemix voor docenten. Creëer ook bijvoorbeeld een exportdocent ontwerpen of exportdocent onderwijs.
- > Mbo-scholen willen de rol van docentonderzoeker verbinden aan het carrière-pad van een docent richting LD-docent. Dit is nog geen staande praktijk.

docententeams tot studenten, als een uitdaging.

'Ik vind het woord verbinden heel belangrijk in de rol van docentonderzoeker. Verbinden van theorie en praktijk, is zeker in het mbo heel belangrijk.'

Citaat docentonderzoeker

ONDERZOEK DOEN

De docentonderzoekers geven aan dat hun onderzoeksopdracht voortkomt uit schoolcentrale thema's, gevat in een onderzoeksagenda. De inhoud van het onderzoek is veelal gelinkt aan de kwaliteitsagenda of komt voort uit praktijkvragen van opleidingen.

De onderzoeksactiviteiten die de docentonderzoekers verrichten zijn gericht op de eigen school. De meeste docentonderzoekers hechten belang aan onderzoek nabij het primaire onderwijsproces. Onderzoek wordt daarbij gezien als middel om de onderwijspraktijk te verbeteren.

Docentonderzoekers vinden doorwerking van onderzoek belangrijk. Doorwerking van onderzoek op de student wordt genoemd als belangrijk doel, echter docentonderzoekers noemen studenten niet specifiek als betrokken actor in onderzoeksactiviteiten. Naast studenten vormen docententeams en het beroepenveld de doelgroep van doorwerking van onderzoek.

Hoe opbrengsten uit onderzoek worden benut door docententeams en kunnen landen in het onderwijs, is een actueel vraagstuk. Kennisbenutting wordt van belang geacht maar nog onvoldoende gerealiseerd.

'We doen het niet voor de wetenschap maar voor de docenten waar het om gaat.'

Citaat docentonderzoeker

»

jectleider. De meeste docentonderzoekers hebben een lesgevende taak.

Een goede docentonderzoeker zijn vraagt om een combinatie van capaciteiten (kader 1). Waar het

accent wordt gelegd, verschilt per school. Docentonderzoekers benoemen specifiek het kunnen laveren tussen de verschillende lagen binnen de school, van CvB, management,

Tot slot geven de docentonderzoekers aan dat zij samenwerkingsverbanden aangaan met andere practoraten en kennisinstituten zoals lectoraten. Deze samenwerkingsverbanden lijken nog in oriëntatiefase wat betreft ambities en activiteiten.

REFLECTIE

De waardering (op basis van functionele inschaling) van de docentonderzoeker varieert per school. Deze variatie roept de vraag op of de waardering wordt gegeven voor de rol van docentonderzoeker, of juist op basis van de andere rollen die de docentonderzoeker binnen zijn gehele functie uitvoert. Er lijkt nog weinig strategisch HR-beleid te zijn om de positie van de docentonderzoeker te borgen en/of versterken. De positie en invulling van de rol is dan ook sterk afhankelijk van de stuurkracht van de docentonderzoeker zelf.

DE WAARDERING VAN DE DOCENT- ONDERZOEKER VARIEERT PER SCHOOL

De rol van docentonderzoeker wordt gecombineerd met andere rollen en functies. Het is daarmee een uitdaging rollen en functies te verbinden en versnippering te voorkomen. De docentonderzoekers ervaren een spanningsveld in het schakelen tussen diverse rollen en functies waarin verwacht wordt dat zij handelen op zowel operationeel, tactisch als strategisch niveau. Daarnaast ervaren docentonderzoekers het doen van onderzoek en kenniscirculatie binnen de beschikbare tijd als een uitdaging.

Er is nog weinig overeenstemming over wat onderzoek is in het mbo en wat de rol van de docentonderzoeker is. De discussie over praktijkgericht onderzoek en de rol van de docentonderzoeker wat ons betreft gaan hand in hand. Enerzijds is dit bij uitstek voorwerp van gesprek tussen schoolbesturen, HR-medewerkers, schoolleiders en docentonderzoekers zelf. Anderzijds zijn daarbij ook andere partners betrokken, zoals opleiders, kennisinstituten zoals lectoraten en de mbo-sector als geheel. Zeker nu de komende jaren fors geïnvesteerd wordt in de (door)ontwikkeling van practoraten (Werkagenda mbo, 2023) is het relevant deze discussie te voeren.

VERVOLGONDERZOEK

Voorliggend artikel geeft een eerste inzicht in de rol van docentonderzoekers in het mbo. In vervolg op dit eerste beeld hebben de auteurs de ambitie om verder duiding geven aan onder andere

1. rollen en taken van docentonderzoekers en de uitdagingen die de diversiteit in taken en rollen met zich meebrengt voor docentonderzoekers in de praktijk;
2. de eisen en verwachtingen die docentonderzoekers zelf en de scholen hebben ten aanzien van hun rol en taak en welke accenten daarbij gelegd worden;
3. wat bijdraagt aan de professionele ontwikkeling van docentonderzoekers in het mbo en
4. de perspectieven op de positionering en verdere ontwikkeling van de rol van docentonderzoekers binnen scholen en de uitgangspunten die daaraan ten grondslag liggen vanuit de scholen. Deze inzichten dragen wat ons betreft bij aan de continue ontwikkeling van docentonderzoekers en onderzoek in het mbo. ■

Capaciteiten van de docentonderzoeker

Een docentonderzoeker...

- > heeft onderzoekend vermogen
- > kan samenwerken
- > is gericht op eigen professionele ontwikkeling en die van collega's
- > kan netwerken en verbinden
- > kan tactisch en strategisch handelen
- > is sensitief voor de omgeving
- > kan bijdragen aan kennis-circulatie en kennisbenutting
- > durft te experimenteren

Citaat docentonderzoeker

Bronnen

- > Held, M., Medendorp, L., & Snoek, M. (Eds.) (2019). *Beroepsbeeld mbo docent: ontwikkeling van starter tot expert: handvat voor professionele ontwikkeling*. BVMO.
- > Kennisagenda voor het Onderwijs. (2022). *Kennisagenda voor het Onderwijs*. Den Haag: NRO.
- > Ministerie van OCW. (2023). *Werkagenda mbo 2023-2017*.
- > *Regeling kwaliteitsafspraken 2023* (2022). *Staatscourant*, 2022 (26816). Geraadpleegd van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-26816.pdf>

MARJANNE HAGEDOORN IS PRACTOR BIJ HET PRACTORAAT DOCENTPROFESSIONALISERING BIJ LANDSTEDE GROEP EN DOET PROMOTIE-ONDERZOEK BIJ DE OPEN UNIVERSITEIT.

JANTJE TIMMERMAN IS PRACTOR LEVEN LANG FLEX EN ONDERZOEKER BIJ HET PRACTORAAT RESEARCHLAB BIJ MBORIJNLAND.

PATRICIA BROUWER IS SENIORONDERZOEKER BIJ LECTORAAT WERKEN IN ONDERWIJS EN LECTORAAT BEROEPSONDERWIJS VAN HOGESCHOOL UTRECHT.

ERICA WIJNANDS-POT IS DOCENT-ONDERZOEKER BIJ HET PRACTORAAT RESEARCHLAB BIJ MBORIJNLAND EN DOET PROMOTIEONDERZOEK BIJ DE OPEN UNIVERSITEIT.